

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 20—K
pol leta . . . 10—
četrt leta . . . 5—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva
št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 30 vin.
Oznana sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

V Srbijo!

Višji šolski svet razglašča potom našega lista nastopni poziv:

Po naročilu poverjeništvu za uk in bogočastje z dne 14. junija 1919, št. 2818, pozivlja višji šolski svet vse one učitelje in učiteljice v območju deželne vlade za Slovenijo, ki bi hoteli iti s prihodnjim šolskim letom službovat v Srbijo, naj se takoj prijavijo višjemu šolskemu svetu. Prijavo mora vsak poslati uradnim putem, ker jo mora okrajni šolski nadzornik opremiti s službeno kvalifikacijo. Prijave brez kvalifikacije nimajo veljave.

Člane, oziroma članice Zaveze, ki se odzovejo temu pozivu, prosimo, naj to po dopisnicah obenem naznanijo vodstvu Zaveze. Prijave bomo rabili v svrhu statistike. — Želimo, da bi šlo kar največ učiteljev in učiteljic na pomoč bratom Srbom. Mi si bomo že na kak način pomagali. V Srbiji si pa ne morejo, ker ni učiteljstva. Vojska ga je zatrla.

IVAN ŠEGA:

Pozdravljena UJU!

Dan 25. junija 1919. bo zapisan v povestnici naše mlade države SHS z zlatimi črkami, in kar so svetovno važne letnice 976, 1492 itd. v obliki zgodovini, to bo ta dan v naši zgodovini, v zgodovini onega troimenskega naroda, ki je izšel kakor pomlajeni feniks iz svetovnega, v krvi se dušečega meteža.

Dne 25. junija 1919. se zbero v Beogradu učiteljski zastopniki edino mero-dajnih naših organizacij, in sicer Saveza hrvatskih učiteljskih društev v Zagrebu, Saveza učiteljskih društev Bosne in Hercegovine v Sarajevu, Saveza dalmatinskih učiteljskih društev v Splitu in Zaveze jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani z zastopniki srbskega Učiteljskega Udruženja, da postavijo temeljni kamen mogočni naši Uniji Jugoslovanskega Učiteljstva. —

L. 1906. mesec avgust 29. dan, ki ga je tako lepo opisal tovariš E. Gangl v 22.

štev. letošnjega „Učit. Tovariša“ pod naslovom „Sen poletne noči“, je že položil prvi temeljni kamen UJU, zakaj takrat smo se bili zbrali zastopniki vseh jugoslovanskih učit. korporacij v Beogradu. Zastopano je bilo celo bolgarsko učiteljstvo, in naši severni bratje Cehi so poslali svoje zastopstvo k temu zgodovinsko važnemu dnevu.

Zborovali smo v srbskem vseučilišču v Beogradu pod predsedstvom našega neupogljivega starine Davorina Trstenjaka, in s ponosom poudarjam, da sem bil takrat ravno jaz glavni poročevalec.

Umevno, da je tedanja naša preskrbna mati Avstrija v kali zatrla ta pojav — o tem bi vedel povedati mnogo naš Davorin — ter si z debelimi črkami zapisala imena vseh tistih „veleizdajalcev“, ki smo se udeležili tega kongresa. In v dno svojega srca sem prepričan, da prav radi darujemo sedaj vse one „dobrote“, ki smo jih uživali vsi udeleženci od l. 1906. dalje, posebno pa v letih vojne grozote, na žrtvenik naše osvoboditve, na žrtvenik oživetovanja one ideje, ki smo jo šli zastopati l. 1906. v Beograd. —

Tovariši, ki ste zbrani danes v naši prestolnici v Beogradu, bodite iskreno pozdravljeni! V duhu prisostvuje danes polaganju temeljnega kamena tej mogočni naši stavbi vse dobro misleče slovensko učiteljstvo! —

In takrat sem l. 1906. zapisal v „Učit. Tovarišu“ v svojih „Spominih na Beograd“, da me vsak val naše reke Save, k jo gledam vsak dan, kako hiti v našo prestolnico, spominja, da se bližamo hitrih korakov onemu dnevu, ko se bo stresla vsa Evropa v porodnih bolečinah, da se porodi naša država — tako tudi danes izročam edino željo tej svoji ljubljenci, da jo ponese na svojih čistih valovih v vašo sredino. In ta želja je: **Bog blagoslovi vaše delo, tovariši! Naj živi in se mogočno razvije UJU!**

DRAGO HUDE:

K šolski reformi.

Duh časa zahteva, da se na vsem svetu v vseh državah reorganizuje ves družabni red, da se vsi stanovi, instituti in vse naprave prilagode duhu časa. V času,

ko si Jugoslavija gradi svojo podlago, ne smemo tudi mi — šola in učiteljstvo — ki smo eden najbistvenejših in najtrdnjših njenih stebrov, držati križem rok; delati moramo, podajati moramo tudi mi svoje misli o preustrojitvi našega šolstva, staviti moramo svoje nazore in predloge, zakaj samo nekatere glave nimajo vsega v možganih, in več glav — več misli, da ne bomo dobili zopet šolskega zakona, ki bi nas dušil kot mora.

Vsaki državi mora biti ležeče na tem, da ima kar najboljšo šolstvo. Dandanes ne zadostuje, da imajo vlade močno finančno in političsko reprezentanco; danes merimo državo po izobrazbi, kulturi njenega ljudstva. Dandanes le ona država kaj velja, za katero stoji ljudstvo na višku kulture. Tudi vojaštvo se bo v prihodnosti moralo umakniti in dati prednost — naši šoli. Zato pa poudarjam: Ni samo naša dolžnost skrbeti za dobro šolo, nego je to najsvetejša dolžnost države same da si izboljša šolske razmere in dvigne izobrazbenost ljudstva na časovni višek kulture. Naša dolžnost pa je, da državo v tem stremeljenju po svojih močeh in znanju podpiramo; saj bo to v korist nam — moralno in materialno.

Naša Zaveza nam je načrt o organizaciji šolstva že natisnila in doposlala; vsak izmed vas torej ve, v kakšnem stadiju se trenutno nahaja preustrojitve.

Ne bo pa preveč, ako tukaj poudarim, da pri svojem načrtu Zaveza ni imela ravno srečne roke. Taka misel mi sili v glavo, ko se spominim, kako nas je pri dostavi teh knjižic pozvala, naj o tem predmetu razpravljamo; ni pa čakala naših izpreminjavalnih predlogov, temveč isti dan načrt predložila v odobritev deželni vladi, predsedništvu ministrstva, naučnemu ministru in menda tudi drž. predstavništvu. Naši protipredlogi bodo pač zato menda že prepoznani; zakaj „Uč. T.“ piše v št. 16. z dne 16. aprila t. l.: „Glede šolskih upraviteljev se je anketa izrekla za stališče našega načrta, ker je utemeljeno z zgoraj omenjenim demokratizmom in samoodločbo. Kolikor vemo, je 90 % učiteljstva za to določbo našega načrta.“ Zato, ker že sklepajo, bodo naši predlogi morda prepoznani, ali zavzeti moramo svoje stališče že zaradi tega, da pokažemo, kako Zaveza ne bi smela postopati. Pač ni treba poudarjati, da trditev „Uč. Tova-

riša“ o 90 % učiteljstva glede šol. upraviteljev — njegova izvolitev v lokalnem učiteljstvu menda ne bo resnična. Prej bi rekel, da bo 90 % proti takemu načrtu; no, pa o tem pozneje. Mislim, da bi se moralo postopati sledeče: Učit. društva bi sestavila svoje predloge glede reformiranja šol. Ti predlogi bi se stekali pri Zavezi, ki bi na osnovi vseh dopisov sestavila načrt, ki se naj bi eventualno predložil lokalni vladi. Tudi druge pokrajinske organizacije bi na enak način napravile svoje načrte. Vsi ti načrti bi se koncentrirali v Beogradu in anketi za preustrojitve ljudskega šolstva, oziroma — kakor ga imenujem jaz — osnovnega šolstva. V to anketo bi volilo učiteljstvo vse Jugoslavije svoje delegate, in sicer na 1000 enega. Anketo bi iz vseh načrtov sestavil en dovršen načrt vsega preustroja, ki bi se predložil narodnemu predstavništvu v sprejem in potrditev.

Na ta način bi bila dana vsakemu po-edincu prilika, da pomore po svoji moči velikanski zgradbi. Beogradska anketa bi zdrževala država na svoje stroške, ker bi ona imela od nje vse koristi.

Mi pa, kakor sem že rekel, hočemo tudi post festum podati svoje misli o tem predmetu. Glavne smernice so: Šolstvo bodi 1. državno; država ga vzdržuje in nadzira po organih, ki jih izvoli učiteljstvo; 2. centralistično; vse mase naj bodo deležne blagoslova, ki izvira iz šol.

Ljudska šola, oziroma osnovna je fundament, na katerem se gradi nadaljnja ljudska izobrazba, ona še ne vzgaja stanov, ampak le nudi temelje za stanovsko izobrazbo. Ker so ti temelji povsod enaki, zato bodi osnovna šola po vseh krajih Jugoslavije enaka. Malenkosti se prilagodijo krajevnim razmeram. Osnovna šola, o kateri nam je tu govoriti, mora biti zgrajena na samostojni trdni podlagi, do katere ne bodo imeli ne vpliva ne moči valov dnevnega političkega in gospodarskega življenja in pa ljudje, ki ne razumejo naloge šole.

Opomba uredništva: Zaveza je postopala tako, kakor je morala. Izvolila je svoj odsek za preustrojitve šolstva, ki se je takoj lotil dela in ga tudi dovršil. Elabora je prišel v roke vsem članom Zaveze in vsem poklicanim činiteljem, ki so naš načrt resno in stvarno premostrili. Če bi Zaveza ne izdelala načrta, ampak bi lovila

LISTEK

Vidov dan 1389-1914.

28. juni 1389 in leta 1914 je najvažnejši in najpomembnejši dan za usodo našega naroda. Leta 1389. se je vršila ona strašna in za naš narod tako pomembna bitka na Kosovem polju.

Srpska država, ki se je za vlade Dušana Silnega najbolj razvila, je začela po njegovi smrti hitro propadati. Srpski pletniki so pokazali tu, kakor i povsod drugod, da jim ni nič pri sreči blaginja vsega naroda. Po smrti Dušana Silnega so se sprli z njegovimi potomci, ne oziraje se prav nič na njegovega sina Uroša in na turško nevarnost, ki je tedaj pretela ne samo Srbiji, ampak celemu Balkanu. Turki so izrabili to razkositost v Srbiji in so potolkli leta 1371. ob reki Marici enega izmed srpskih vladarjev, kralja Vukašina z njegovima bratoma Uglješom i Gokom. Vukašin je bil oče našega najbolj priljubljenega narodnega junaka Kraljeviča Marka. Nato so zasedli Turki velik del južne Srbije in so prisilili tudi ostale

srpske vladarje, da so jim morali plačevati davek.

Narod sam se je v tem času zavedel in spoznal kam ga vodi razkositost. Vse tedanje trpljenje srpskega naroda je najlepše izraženo v narodnih pesmih. Instiktivno se je začel zavedati, da zasluži boljše usodo in lepšo bodočnost. Začel se je zbirati okolo kneza Lazara Hrebljanovića, da v zadnjem času reši svojo svobodo.

Toda bilo je že prepozno. Ponovno je sicer razbil Lazar s svojimi junaki turške vojske, toda iz Azije so prihajale vedno nove in nove tolpe. Nazadnje je prišlo do one slavne in vsled njenih posledic tako važne bitke na dan 28. junija 1389.

Cel narod je zbral še poslednje sile na tem krvavem polju. Toda zastoj je bila borba. Trikratni premoči sovražnika so morali podleči kosovski junaki. Podlegli so premoči a niso bili premagani. Vsi po vrsti so padli in se niso, hoteli umakniti. V tem leži veliki pomen tega dneva za naš narod.

Na bojnem polju sta padla oba cara. Turškega je ubil junak Milan Obilić, a car Lazar, kakor ga imenuje narod — je bil ubit od Turkov, ki so ga isti dan ujeli. Od

tega dneva začne žalostna usoda srpskega naroda. Kosovska osveta — Vidov dan — bile so besede, ki so navduševale narod. Od generacije na generacijo je prehajal ta klic. Tisoči in milijoni so padli še v boju za svobodo — toda vedno so se javljali novi heroji — novi boji so se začeli, večkrat tudi brez upanja na kakšen uspeh, a boj se je vendar nadaljeval.

Moralna odgovornost in dolžnost, ki se je sleherni član srpskega naroda zavedal, da se mora maščevati za kosovski poraz, so bile tako jake, da je to postal moralni dogma za celi narod. Tako je postal Vidov dan simbol svobode našega celega naroda.

Po dolgih neuspešnih borbah so se slednjič le pokazali uspehi tega velikankega boja. Leta 1804 se je začela Srbija osvoboditi in ko se je ona osvobodila, prevzela je vlogo našega Piemonta, da po kosovskem porazu osvobodi naš cel narod. V zadnjih letih se je začela odločna bitka med našimi sovražniki in gospodarji. Leta 1912 in 1913 se je začela velika vojska proti Turčiji, ki se je končala s popolnim porazom Turčije. Tako je bil en del kosovske prisege izpolnjen.

Toda ostal je še eden sovražnik, mnogo večji in nevarnejši — stara Avstrija, ki je hotela zaslužiti cel jugoslovanski rod.

Vidov dan 1914 je dal znamenje za boj proti njej. Cel srpski narod se je dvignil proti svojim tlačiteljem. Dogodek na sarajevski ulici 28. junija 1914 je bil začetek boja za svobodo, ki je prinesel toliko gorja in bolečin, a ki je končno strl germanski imperijalizem in nam prinesel zaželjeno svobodo.

Vidov dan 1919 je prvi od Kosova, ki ga bo proslavil cel naš rod ujedinjen in svoboden. Duh nesmrtnih junakov iz kosovskega polja živi med nami, zadovoljen nad maščevanjem, ki so ga izvršili njihovi potomci. Na ta dan se moramo spominjati ne samo teh kosovskih junakov, ampak vseh, ki so dali od Kosova pa do danes svoje življenje za našo svobodo. Ta dan nam mora biti vedno simbol naše svobode in dokler bode Vidov dan ukoreninjen v duši našega naroda, ne bode nas nihče več podjarmil in svobodna Jugoslavija bode procvetala in se krepila, dokler ne zavzame onega mesta, katero ji pripada. „Slov. Narod“.